

HAGSTRÖMER, ANDERS JOHAN

**Förslag till ett bättre och lindrigare lärosätt
uti chirurgien, eller den utvärtes läkare-
konsten. =Anon=. Stockholm, hos kongl.
bokhandlaren Askergren 1770. (Gefle, tryckt
hos Ernst Pet. Sundqvist.).**

Gävle
1770

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

FÖR SLAG
TILL
E T T
BÄTTRE OCH LINDRIGARE
LÄROSÅTT
UTI
CHIRURGIEN,
ELLER
DEN UTVÅRTE'S LÅKARE-
KONSTEN.

A. J. HAGSTRÖMER

STOCKHOLM,

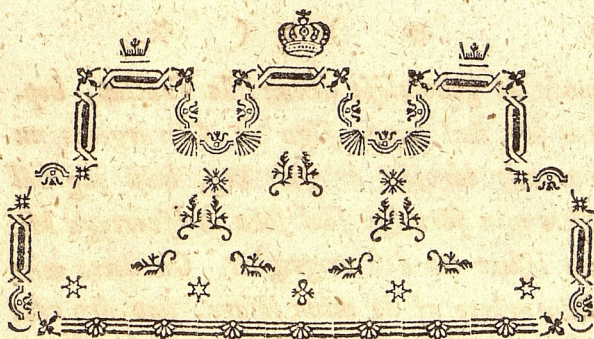
Hos Kongl. Bokhandlaren ASKERGREN 1770.

6.

Urdens
Univ. Su.
Allm.
(Bst)
1700° - 1829

TO THE
HONORABLE
MEMBERS OF THE
LEGISLATIVE COUNCIL
OF THE PROVINCE OF
NEW BRUNSWICK
IN PARLIAMENT ASSEMBLED
I HEREBY
CERTIFICATE
THAT
THE
ACTS AND RESOLUTIONS
OF THE LEGISLATIVE COUNCIL
OF THE PROVINCE OF
NEW BRUNSWICK
FOR THE YEAR
1872
HAVE BEEN
PRINTED AND
BROUGHT OUT
IN THE
FORM OF A
SEPARATE
VOLUME
AND
ARE
NOW
FOR SALE
BY
THE
GOVERNMENT
PRINTERS
AT
HALLOWELL
NEW BRUNSWICK

FÖRETAL.

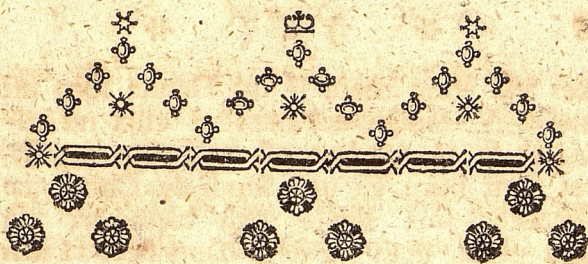
 vad fortkomst och ynnest jag kan låf-
va detta mitt ringa och första ar-
bete om det en gång kommer för
allmänhetens ögon, kan jag väl redan förut
veta, hålft då det är mig ganska väl be-
kant, buru inrotade sedvanjors och bruks af-
skaffande kostat mången arbete, möda, för-
tret och bekymmer, ja ofta ej kunnat full-
bordas utan blods utgjutelse, alt såsom sed-
vänjan har varit til. Ingen som gör sig
mö-

måda at genomläsa denna lilla Tractat, hoppas jag skal kunna säga at Chirurgiens nu varande lärosätt är godt nog, helst jag väl efter min förmågo skal söka at öfvertyga Mina läsare om dess origtighet. Om detta mitt lilla arbete af de mina läsare, som äro rätt sinnade och med estertanka betänka det nu varande lärosättet, väl uptages; så blir jag nögd. I en framtid torde då jag äfvendri-
sta mig upte för det allmänna flere arbeten, som ett blidare öde kan gifva tilfälle til, jemte mitt namn som jag nu med flit håller cache, för at åtminstone fria min person från det omdöme, som jag med stort skjäl kan tro de mindre vältänkte torde tilägna denna min skrift.

Emedlertid har jag ständigt hållit före at jag är mitt fädernesland skyldig all den tjenst, som jag kan gjöra, och är det för mig en beder, om något godt eller någon förändring genom denna skrift kan åstadkommas.

Män-

D. D.

Många torde nu inbilla sig, at Chirurgien stode på så goda fötter, at desf grund och lärosätt ej borde det minsta röras, mindre aldeles ikullslås; jag medgifver det gärna, at vi hafva sådana männer nu uti denna Vettenskap, at deras Theoretiska grund är stadgad på så fasta fötter, at denna aldrig bättre kan stadgas, och hafva vi äfven väl de Theoretiska grunder så väl som de Practiska osf nu så väl förestälde, at de aldrig det minsta af mig kan vidröras, dock uptåc-
kes

kes vål ännu mera så uti Denna som uti andra Vettenskaper; men vi vilja nu allenast se på det hos oss brukeliga lärofättet samt huru en ung Studiosus Chirurgiae förnöter sina första och bästa år, så låra vi, ej utan sårdeles håpenhet, få finna, at den aldraminsta tiden användes på läsande uti de för dem skrefna böcker, utan måsta tiden förnötes genom *rakande, årnens springande åt dess Herrar*, med flere för en ung Studerande helt otjänliga saker och syflor. Det kostar honom likväl sex, 8 á 900 Dal, at få låra hos en sådan Herre, at hvilken han gör mera dräng syflor än sådana, som anstå en discipel. Ännu värre om han intet betalar för sig, då måste han först vara hos sin Herre i 5 á 6 år och dock ej få afhöra några lectioner hvarken publica eller Privata, intet lærer han få då bevista operationer på Lazarettet m. m. Lycklige voro de Studiosi, som blefvo utlärde hos Herr Archiater Schützer och hos Herr Professor Acrell, men ack! Huru olyckeliga äro vi icke, då dessa stora män tagit från oss afsked. Man torde bjuda till at försvara rakningen och gamla lärofättet därigenom at man därpå får ett godt och lätt Handalag som kommer enom vål

vål till pafs vid operationer som man uti framtiden kan komma at förrätta, men hvar och en som har någon aftertanka lærer kunna finna, at 3 ofta 4, 5, á 6 år är nog lång tid för at allenast skaffa sig ett godt handalag, och kan man för at genom denna innocenta operation eller gjöromåhl skaffa sig ett lätt handalag, gå till en Badare (åt hvilka all rakning borde lämnas) för at på en månad låra sig raka. Många af de Äldre Herrar Chirurgi torde villa försvara rakning på det fättet, at de säga sig sjelfva därigenom allenast bringat sig op uti verlden til de importante syflor som de nu åga, men dem svaras, at jag för min del tror at om bättre Chirurgi än de funnits uti Sverige, så hade få af dem setat vid de syflor de nu sitta. Dessutan om alla tänkte på det fättet, skulle aldrig någon ny genväg til lärdom upfinnas, utan alla måste då tråka den gamla elaka vägen. Mången torde hålla före, at detta är det minst kostsamme lärofättet, ty om man vil tråla uti 5, 6 á 8 år slipper man at betala låropengar och hålles dock med mat och husrum, men jag tror aldeles det, at rättfinte föräldrar ville kosta på något mera, allenast de få glädje af dem uti framtiden, och om det-

ta lärofättet ej är så dyrt, så tror jag dock at de som sätta sina barn uti en sådan låra, sällan få så stor glädje af dem som om de kostat på dem någodt mera.

Når nu en Gefäll, som hos en sådan Herre är utlård, hvarest han ej annat gjort ån rakat, slagit åder och til det högsta sedt ett Vulnus, ulcus, fractura, elier luxation, men aldeles inga operationer och svåra sjukdomar, kommer på landet för at hjälpa en hop arma sjuka, ack! Himmel hvad under om tå 1 å 2 ibland 20 fullkomligen blifva til hålsan restituerade, då brukar han uti alla utvårtes sår och skador Emplastrum sticticum Hamburgense eller Diapomphotygos, utan åtskilnad, och huru många låra icke då under hans hand få lida onödigg pina, ach! huru ofta lærer han misstaga sig både om sjukdomarnas namn och följacketeligen åfven om desl Cur. Då brukar han små oracel Recepter dem han fliteligen afcopierar, och ståndigt bår hos sig, glömmmer handem uti hastighet hemma, ack! uti hvad ålëndigt tilstånd befinner han sig icke då; då måste han först gå hem tillbaka för at kunna få afcopiera några, med hvilka han ofta mera skadar ån gagnar den arma patienten som är honom anförtrodd, Af
sin

sin egen dumma skälla kan han ej utpråfsa det ringaste. Ach! Du arma folk, som måste tillita sådana läkare! vore du ej af så stark natur, visserligen vore Sverige genom läkare konstens vårdslösfande redan öde på inbyggare. Frågar man efter ordfaken til sådan okunnighet, så kan ej annat svaras, än at han ej har lärdt bättre; frågas då hvarföre han ej genom flitigt läsande skaffat sig bättre Theoretisk kunskap, så svaras at han uti sin ungdom ej annat lärdt än raka och nu är hog och minne så förfallit, at han ej mera har ringaste lust at läsa. Man kan väl säga at under hans läro-tid har han väl rakat men han har dock haft mången ledig stund på hvilken han kunnat taga til Boken; men den som varit på rakstuga lærer väl veta, at i de flåsta år äfven så mycket at göra som uti en kryddbo, hvarest strömmar folk in och ut ständigt, och då man är uti sina bästa Concepter, får man ofta lof uphöra med hela läsningen och up at raka eller springa ett ärende åt sin Herre, hvarigenom man väl lærer kunna finna, at ej annat än ledsna kan upväckas hos ungdomen, så at de til slut ej mera gitta se uti någon bok. Hvar och en som tillika har om sig någon ambition lærer

kunna finna, at en som varit vid Academien för inhemta åtskilliga vetenskaper, då han utväljer Chirurgen til sitt Hufvudstudium snart lærer ledna, då han i stället för flitigt läsande och lärande måste springa med rakkbackenet kring gatorne och uträtta drångsflor, samt måste ändå ofta betala sina dryga läropengar då deremot en bondedrång på hvilken des föräldrar ej kostat det ringaste, får betalning för det han tjänar.

Nej mina Herrar Chirurgi så länge detta lärofått är brukeligt, låra vi aldrig få tänka på at kunna drifva vår vetenskap til sådan högd som de invertes Läkarna eller Medici sin vetenskap hafva drifvit; vi skola bjuda til gå opp uti lika högd med dem, men det kan ej vinnas utan lärofåttets ändring, vi skola ofs påminna, hvad skam det är för ofs Svenska Chirurgi, at ingen af ofs har bjudit til rikta vår vetenskap med några Böcker och nya rön utan har alltid Medici behållit den hedern för sig. Men De Herrar Chirurgi som hafva hunnit til den grad uti vetenskapen, at de få hafva lärjungar, äro sjelfva därtill skulden, emedan de ej annat dem låra än raka och slå åder heller til det högsta at låka et ringa vul-

vulnus eller ulcus; Der de dock böra
låra dem troligen alla de stycken som hö-
ra til Chirurgiën. Nej mina Herrar villja
ni nu göra Eder befvår at se igenom Det-
ta mitt förslag til ett nyare och förmo-
deligen bättre Lårofått, så hoppas jag at
åtminstone de ömtfinnade måga antaga
det som den endaste hjelp til Chirurgiëns
bättre håfd uti vårt Fädernesland. Kun-
de jag smickra mig med det hoppet at
detta mitt Förslag någonsin uti mitt Kjå-
ra Fädernesland kunde blifva antagit så
skattade jag mig lyckelig at åtminstone
hafva gifvit anledning til ett nytt och godt
Lårofått. Emedlertid så tröstar jag mig
med den vanliga termen: *Dixi & Salvavi*
animam meam. Nu skal man således al-
deles lägga utur Tankarne det Gamla
Tyska Lårofåttet, hvilket vi nu i Sverige
bruka, och böra gifva förslag til et nytt
Lårofått, då unga Studiosi Chirurgiæ bor-
de Studera sin Vettenskap på samma sätt
som en ung Studiosus Medicinæ stude-
rar Medicin. Och borde ingen få Stude-
ra Chirurgiën här uti Stockholm förrän
han först varit vid Upsala eller någon annan
Academie för at skaffa sig Kundskap uti
Språken och humaniora åtminstone. Då
borde alt raka lemnas åt Badarena och i
des

des ställe böra då unga Studiosi flitigt
 afhöra här i Stockholm våra Stora Pro-
 fessorers och Lärares Bergii, Martins och
 Schulzes föreläsningar. Om de åter vo-
 ro uti Upsala eller vid någon annan A-
 cademie, borde de afhöra de därvarande
 och af Hoga Öfverheten tilfatte Lärare.
 Därjemte borde de flitigt låsa hemma för
 sig sjelfva för at skaffa sig en god Theo-
 rie förutan hvilken ingen sund praxis kan
 fås. De som ej hade så lågenhet och
 pengar at med egna medel holla sig uti
 Stockholm eller vid någon Academie,
 borde antaga Condition och därigenom
 söka uphjelpa sig. Ingen borde eller till
 Chirurgen antagas som ej åtminstone för-
 stodo de måst brukeliga Språken såsom
 Latin, Tyska, och Fransyska, och vet väl
 åfven hvar och en förfaren Chirurgus
 huru stor nytta man har af Engelskan,
 Hollendskan, Italienskan samt förnämlig-
 gast af Grækskan hvar af de måsta Ter-
 mini artis deriveras, men dessa såsom svå-
 rare kan man just icke af en nybegyn-
 nare fordra.

När man nu kommit så vida uti ve-
 tenskapen, at man tiltror sig taga Candi-
 dat eller Gefälls examen, (ty då borde
 uti

uti Chirurgien äfven få väl vara Candi-
dater och Licentiaten som uti Medicin,) få borde man därtill släppas utan afseende på des år och tiden sedan han uti Societeten blef inskrifven emedan et qvickt génie kan fatta det samma på ett som ett trögare ej kan fatta under 2 å 3 år; Kunde han då ej genomgå sin examen så finge han gå tillbaka för att lära bättre til en annan gång, ty då borde examina anställas strengeligen här uti Stockholm af Profesorerne eller af de förra Herrarna uti Chirurgiska Societeten som dock då borde anställa sina examina strängare än förr; och ej genom släppa sådana hvilka äga ganska liten kundskap uti Anatomien som likväl är nyckelen til Chirurgien; mycket snarare borde De afvika sådana som ej voro väl hema uti Chirurgien och Materia Medica. Inga andra borde då framsläppas och til tjänster och ämbeten befordras än De som genom vackra Lårdoms prof skilt sig från alla Klåpare och fuskare af hvilka (ty vårt Fädernesland är nog öfverhopat. Men detta Lårosättet lära de nu varande gamla Chirurgi agta sig för at samtycka till om ej en högre magt tvingar Dem dertill; Ty då måste De Fält-

Ikåreg

skårer som äro vid Gardie och Artilleriet, och således nödgades hålla rakning, söka sig hjälp för betalning, uti Det ställe de nu få betalning af dem som hjälpa dem. Stipendia voro väl vår Nådiga höga Öfverhet tillika med andra barmhertige män betänkte om at til denna Nya Academie skänka emedan vi hafva så store prof på Vår Öfverhets välvilja för alla Vettenskapers upodling uti Vårt Fädernesland.

Mitt första så väl som det sista blir det at önska det Detta Lärosätt måtte någon gång antagas, vore någon mäktig at tänka up et bättre än detta och om det blefve antagit så skulle det vara min största glädje, och kunde jag dock flatera mig dermed at hafva lönderbrutit vårsta Isen; ingen må därför undra at häruti denna Skrift kan finnas många ofullkomligheter emedan jag är den första som mig veterligen har skrivit mot Detta vårt Lärosätt uti Sverige. Ingen må nu mera undra at vi hafva så många Landsfuskare då man allenast betracktar det nu varande Lärosättet. Men jag hoppas at Vår Höga Öfverhet en gång kastar ett upmerksamt öga på Chirurgen och våra nu varande Chirurgi uti allmenhet och då hoppas jag de tänka på bättre Lärosätt;

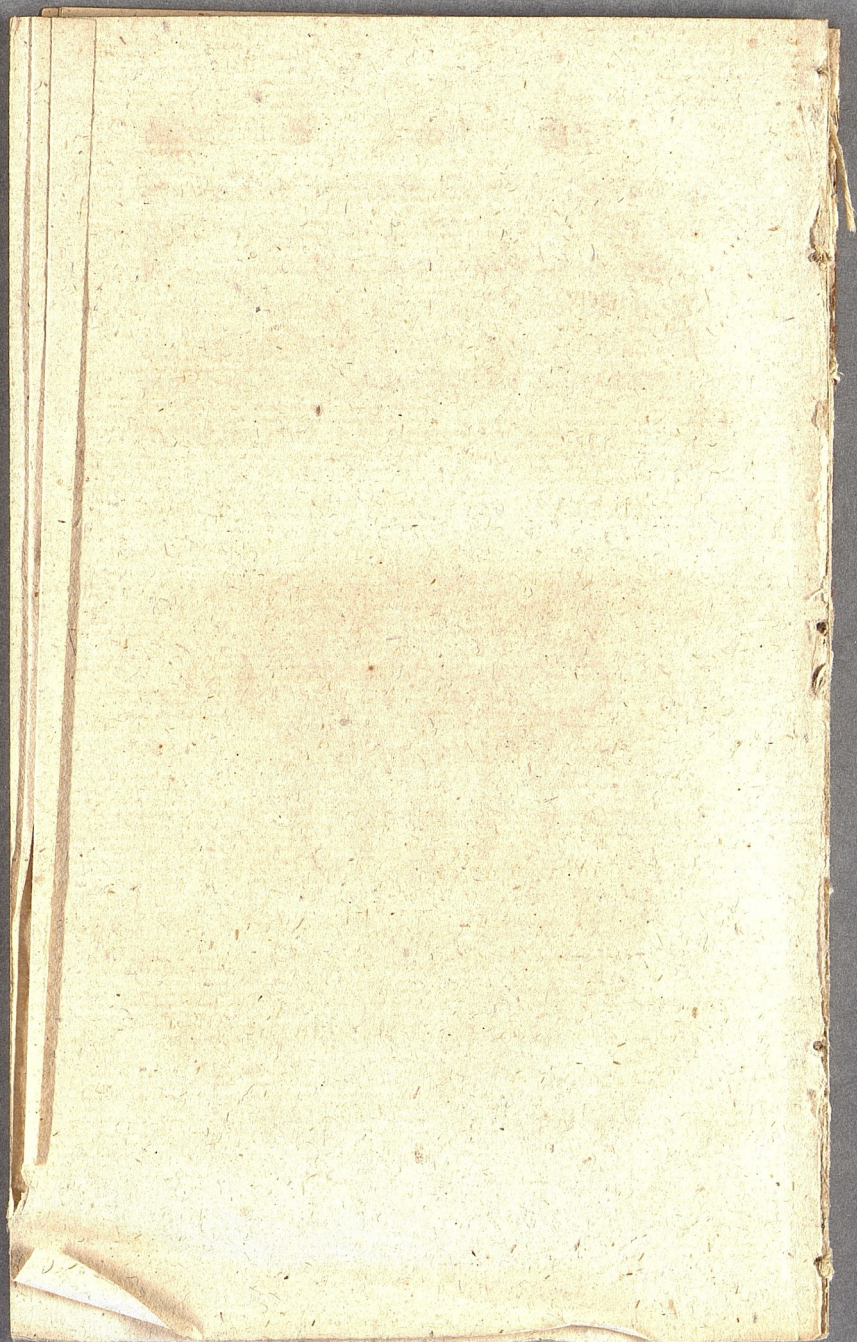
torde

törde då hånda at Detta mitt Lilla Ar-
 bete komme uti nådigt skjårskådande och u-
 tur sitt intet blefve uphulpit.

Til Slut vill jag önska, at, på det
 Medicinen och Chirurgien ej för snart
 måtte falla i lågervall uti Sverige, vi len-
 ge hos oss måtte få behålla våra Stora
 Männer Rosenstein och Linne hvars namn
 uti hvar och en rätt tänckande Läkares
 Minne borde stå skrifvit med gull styl.
 Ach! usla Sverige då Du jämte Dem åf-
 ven måste Sakna en Pettersen, Schützer,
 Acrell, Bergius, Martin, Schultz, Berg-
 strahl med flera som hafva varit Fädernes-
 landet til största Heder; Då blir landet
 fullt med Fuskare och Idioter, och
 då måste man, men för sent,
 tänka på Nytt Lårosfätt uti
 Chirurgien.

Å N D E.

www.books2ebooks.eu